

CARTIER Rotonda

Tatiana ȚÎBULEAC s-a născut la 15 octombrie 1978 în Chișinău, Republica Moldova. Absolventă a Liceului „Iulia Hasdeu” din Chișinău; licențiată a Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării a USM. Devine cunoscută publicului larg în 1995, când inițiază rubrica „Povești adevărate” în cotidianul *Flux*. Din 1999 face parte din echipa PRO TV Chișinău în calitate de reporter, editor și prezentatoare de știri. Stabilită actualmente la Paris, unde lucrează în domeniul audiovizualului.

Debut editorial cu *Fabule moderne*, Editura Urma Ta, Chișinău, 2014; ediția a II-a, Editura Libris Editorial, Brașov, 2016. Cea de-a doua carte, *Vara în care mama a avut ochii verzi*, Cartier, 2017, este distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2017), Premiul revistei *Observator cultural* și Premiul *Observator Lyceum* (2018). Romanul a apărut și în traducere franceză. *Grădina de sticlă* este al doilea roman al Tatianeii Țîbuleac.

Tatiana Țîbuleac

Grădina de sticlă

Roman

R o t o n d a
CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 20 34 91, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: 021 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
Suport juridic: Efrim, Roșca și Asociații
www.cartier.md

*Cărțile Cartier pot fi procurate online pe shop.cartier.md
și în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBooks, Barnes & Noble și www.cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03.
E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 022 24 10 00.
E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ

CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România
Tel./fax: (021) 210 80 51
E-mail: romania@cartier.md
www.cartier.md

Taxele poștale sunt suportate de editură.
Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Rotonda* este coordonată de Em. Galaicu-Păun
Editor: Gheorghe Erizanu
Lectori: Em. Galaicu-Păun, Dorin Onofrei, Valentin Guțu
Coperta: Vitalie Coroban
Design/tehnoredactare: Marina Darii
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Tatiana Țibuleac
GRĂDINA DE STICLĂ
Ediția I, iunie 2018

© 2018, Editura Cartier pentru prezenta ediție.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Țibuleac, Tatiana.

Grădina de sticlă: Roman/ Tatiana Țibuleac; cop.: Vitalie Coroban. – Chișinău: Cartier, 2018
(Tipogr. „Bons Offices”). – 176 p. – (Colecția „Rotonda”/ coord. de Em. Galaicu-Păun, ISBN
978-9975-79-907-2).

3000 ex.

ISBN 978-9975-86-285-1.

821.135.1(478)-31

Ț 11

Mi-ați spus că sunt o cățea sentimentală.

Vă mușc până la lapte.

1

Mă nasc noaptea, am șapte ani. M-ar lua în brațe, îmi spune, însă are mâinile ocupate. De sus luminează o lampă albastră, legată de un copac cu un cablu. Se leagănă. Las capul pe spate și o văd mai bine: e rotundă, ca o pâine netăiată. Trecem prin Porți ca printr-o burtă de piatră. Așa e la oraș, mă gândesc. Tot într-o vale, mereu la vale, drumul. Gheața ne cuprinde tălpile, strada se scurtează. Îmi întinde buzunarul ei ca să nu lunec. Și să mă uit în jur, să văd și eu frumusețe! Lumina aceea cernută. Cerul acela cu stelele fugite. Blocuri, blocuri, blocuri. Niciunul mai înalt de patru. Niciunul mai lat de patru. Buzunarul ei are blană, unghia ia foc. În geamuri, oameni mici se văd trăind frumos. Mii de pătrate cu mijloc de pară. Unii lângă alții, unii peste alții. Cei de jos îi țin pe umeri și pe ceilalți. Sunt puternici cei de jos. Un câine – albastru – se ia după noi cu urmele lui mici. La oraș totul e patru și albastru, mă gândesc. Și să nu rămân în urmă, să nu rămân în urmă niciodată. Lângă un gard ne oprim. Закрой глаза и забудь всё¹. Nu înțeleg nimic, uit totul într-o secundă.

2

Tamara Pavlovna îl numea *bărbatul nostru* și nu a trecut niciodată pe alături fără a-i vorbi ca unui viu. Lung cât un cântec – gardul nostru Gard. Puterea noastră, golubcicul² nostru. De el ne țineam când veneam acasă cu umerii tăiați și mâinile pline de scuipat. Sub el ne lăsam pe vine, stoarse de apă, ca să ne liniștim din tremurat.

¹ Închide ochii și uită totul. (rus.)

² Porumbel. (rus.)

Acolo am plâns noi de cele mai multe ori. Dar am și râs: tare, din inimă, ca niște ciori iarna. „Cât suflet într-un fier!”, spunea ea de fiecare dată, iar eu o credeam pe cuvânt. Căci nu era lucru în lume pe care Tamara Pavlovna să nu-l fi știut cel mai bine. Peste ani, când l-am găsit ros de rugină și cu barele dezbătute ca niște coaste, am plâns ca la mort. Să ucizi un fier nu e ușor, dar dacă vrei tare, poți.

De pe delușor, ca de pe un Everest al nostru, curtea ni se arăta ca în palmă. Vedeam castanul cu crengile în formă de corabie și pe Polcovnic printre flori. Vedeam racheta cea roșie cu vârf strălucitor și avionul cel cu patru locuri, ocupate de capete albe, bucălate. Vedeam cearșafuri albastrii fâlfâind pe sârme, țepene de scrobeală, ca niște foi de ardezie. Pe Șurocika la balcon, frecându-și piciorul cu peria pentru covoare. Pe Pavlik cel care nu se juca, ci doar sta. Mai vedeam, împărțiate prin ferestre, femei grase în rochii cu colane, neapărat colane, terminând de fiert și de prăjit. Pe Bella Isaakovna și pe Roza, cu șolduri ca perele, şușotind în mijlocul străzii. Secrete, mereu secrete. Pe Zahar Antonovici, cu singura mână apăsată pe medalie. Strașnic lucru să pierzi o medalie, dar ce rușine! Toți, toți, toți erau acolo. Marina urâtă, Lioncik beat. Ekaterina ca o lună. Toate viețile noastre sub un capac de sticlă. Și în acele secunde, scurte și luminoase, ca un joc de oglinzi, ne simțeam fericite până în măduva oaselor. Pentru toți împreună și pentru fiecare în parte. Pentru ei, pentru noi, pentru încă o zi în care am avut unde să ne întoarcem. „Să ai un loc printre oameni nu-i puțin”, spunea Tamara Pavlovna, care știa. Și despre locuri știa, și despre oameni – mai mult decât putea duce.

De la gard până acasă mai era o vale. Douăzeci de pași de femeie mare și treizeci și doi de femeie mică. Îi cheltuiau cu grijă, fără grabă, mai ales fără grabă. Ca să nu facem stricăciune tocmai atunci. Apoi ne lăsam și noi văzute. „Vin sticlăresele!”, spuneau evreicele în șoaptă, însă auzea, desigur, toată lumea: ce fel de șoapte la evrei? Și gata. După vorbele lor, ah, acele vorbe ca o sentință, nu se mai putea face nimic. Ziua noastră scumpă, pe care am fi plătit-o bucuroși să

se întindă, să mai rămână, se ne încapă, începea să se topească. O priveam cum se zbate caldă, cu tot ce ne împărțise și ne adusese, și o petreceam ca dintr-o gară vrăjită din care se putea doar pleca. „Vin sticlăresele!” era sfârșitul. Noi eram sfârșitul.

3

Nicio altă dimineață nu a fost ca aceea, prima, când m-am trezit în patul ei. Dormisem exact pe mijloc, ca o umplutură. Cinci fete ar fi încăput lângă mine dacă ne-am fi culcat toate de-a curmezișul. Așa trăiesc bomboanele, m-am gândit. Învelite în straturi foșnitoare până când le mănâncă vreo gură. La internat aveam doar o pătură. A mea mirosea a șoareci, dar se putea și mai rău. În jurul meu lumina țâșnea din lucruri cum nu mai văzusem. Chiar și din scaune, chiar și din pereți. La geam – o lume nouă. Un ram cu boabe ca măргеlele. Un animal fermecat. Pe cer, amestecate, vârfuri de copaci și păsări. O voce a pornit spre mine. Ты проснулась?³ M-a deschis ca o cheie, și-a găsit loc între coaste, pe stânga. M-am ridicat din pat având mamă. Ce mirare să nu mai fiu orfană, ce frică să ajung din nou într-o secundă! Ласточка⁴, m-a numit și așa a început să mă cheme.

Am mâncat în trei rânduri și s-a făcut amiază. Ceaiul ei avea miros, pâinea – unt, untul – miere. De la prea mult, a început să mă doară în stânga. Gazul ardea ca un nufăr albastru. La radio se auzea frumos любовь, любовь, любовь⁵. Tamara Pavlovna asculta, zâmbind subțire, camera se umplea de cald. Mi-a arătat casa și s-a făcut seară. Ziua aceea o port cu mine în toate țările, în toate stările. Nu i-am găsit pereche nici în bani, nici în dragoste. Nimeni nu m-a vrut mai mult. Nici chiar voi.

³ Te-ai trezit? (*rus.*)

⁴ Rândunică. (*rus.*)

⁵ Iubirea, iubirea, iubirea. (*rus.*)

Era luni și decembrie. De atunci toate lunile mele încep cu luni, iar anii cu decembrie. Ninsese noaptea întregă, curtea se rotunjise pe la încheieturi. Se înălțaseră și verdele, și negrul. Doar *reabinka*⁶ ardea roșie pe crengi, iar ochii Morkovkăi străluceau portocalii pe țeava de canalizare. Eram frumoasă cum n-am mai fost. Și, dacă aș fi înțeles asta atunci, dacă aș fi știut cum se întâmplă în viață, aș fi păstrat toată acea frumusețe pentru mai târziu. N-am știut însă. Eram copil, chiar dacă pe sfârșite.

De foarte mulți bani, Tamara Pavlovna îmi cumpărase haine noi. Atâta, dintr-odată, cheltuiam doar mirii sau morții. „Am luat ce-i mai bun”, mi-a spus, și să țin minte. Când fac un bine, să nu-l fac cu vechituri. M-am învățat într-un călcâi și a râs mulțumită. Pentru prima dată în viață am vrut să fiu văzută. Aș fi stat în frig, țurțur m-aș fi făcut, doar ca să mă vadă fetele de la internat! Avea palton cu guler, ar fi început cele din grupa mare, rele și visătoare. Avea cizme cu blană, ar fi continuat cele din grupa mică, triste și bolnave. În timp, știu, povestea s-ar fi subțiat, ca orice poveste. N-ar mai fi nins, poate. Morkovka ar fi devenit câine, iar eu băiat. Chiar și asta însă ar fi fost de ajuns. Chiar și asta. La internat, am avut un singur vis: o rochie de mireasă străină.

Pe lângă perete, pe lângă castan, pe lângă grădina moartă de frig, ne-am pornit. În mijlocul străzii, un bărbat vesel, cu o lopată nouă, împrăștia sare. Mii de semiluni de sare scânteietoare! „La lucru?”, a întrebat-o el pe Tamara Pavlovna. „La lucru”, a răspuns ea și au dat amândoi din cap. Semn că era bine – lucrul și restul – și am dat și eu din cap împreună cu ei. În fața noastră, orașul a început să se miște ca un uriaș după o beție. Ajunsesem într-un loc straniu, plin de lucruri, însă fără oameni. Invers decât trăisem până atunci. Prin curți se vedeau mașini, dar niciun paznic. La geamuri se vedeau

⁶ Scorușele. (*rus.*)

flori, dar niciun om. Aerul – în două cu benzină. Câinii – grași și cuminți. Pe străzi, arzând, sute de lămpi. Unde era întrerupătorul? Cine lăsase lumina aprinsă?

Sub un mesteacăn, câteva sticle goale, ca și uitate. Tamara Pavlovna s-a aplecat și le-a băgat în plasă. În jur – nimeni, altă minciună. Știam, știu, orice lucru are un stăpân. Orice stăpân are pumni. O capcană! Voia să mă încerce. Voia să mă încurce. Orașul nu era un loc, ci o pedeapsă. Venisem să iau bătaie pentru toți.

De după un colț, un om cât o casă ne-a ieșit în cale și m-am oprit speriată. Памятник. Сергей Лазо – герой!⁷ Aflu că eroii trebuie să sufere, dacă vor să li se ridice monument. Lazo a fost ars de viu într-o locomotivă, dar se putea și mai rău. Frumos, Serghei, eroul. Avea mâna dreaptă întinsă, de parcă voia să-i oprească pe toți din vorbit, și fața tristă, de parcă a știut de mic că va fi ars de viu. I-aș fi încăput într-o palmă, m-am gândit. Tamara Pavlovna a râs scurt și m-a împins din spate să mă pornesc. Atunci am observat că mantaua lui de bronz era desfăcută în față. Asta m-a mirat cel mai mult, afară nu era vânt deloc. Nu îmi era frică, dar mă întrebam: ce erau orașenii?

5

O cadă plină, plină. Am cântărit-o din ochi. Nu cheltuisem niciodată atâta apă curată. Prima apă, o numeam la internat și o țineam la spălat fața-dedesubtul. Din haine, doar chiloții se spălau cu prima apă. Restul se spăla cu apa a doua, podelele – cu apa a treia. Încălțăminte – cu ce rămânea. Rapănul îl turnam la tufele de măceș ale directoarei. Avea un băiat directoarea, Ruslancik, care bea doar ceai de măceșe. Creștea bine măceșul udat de orfani, însă Ruslancik nu prea. Ochii i se măreau, burta i se lățea. Noi îl numeam „Bulbucul” și scoteam la el limba.

⁷ Un monument. Serghei Lazo – eroul. (rus.)

Tamara Pavlovna avea baie cu faianță albastră, cu floare albastră, cu mijloc albastru. Era mult frumos în jur, mă simțeam ca într-un desen. Să nu zgârii cada, să nu împruți apa, să mă înmoi cuminte. Când a intrat cu buretele, am sărit în picioare. M-a întors lung pe toate părțile, ca pe o rochie nouă, căutând defecte. I-am văzut ochii rotunzi și galbeni, fără gene. Urechile subțiri, creștetul albit. Nu era cine știe ce, dar era singura care m-a vrut. Și cu săpun, și cu săpun. Și pe acolo, și pe acolo.

Целка?⁸, m-a întrebat cu jumătate de gură și i-am simțit degetele aspre intrând în mine. Nu am știut ce să-i răspund. Am așteptat un alt cuvânt care să mă lămurească, dar altul nu a avut. Целка, целка, целка?, se întetea durerea înăuntru. Cuvintele îi cădeau din gură ca niște coropișnițe și se târau pe mine. Am dat din cap. Degetele au ieșit și s-au mutat la călcâie. Și cu săpun, și cu săpun. Și pe acolo, și pe acolo. Будешь послушной, сделаю из тебя человека.⁹

6

Când știi despre el trei lucruri, locul nu te mai alungă. I-am scos oase Morkovkăi, am salutat prima bărbatul cu lopată. Aveam plasă. În dimineața aceea, orașul nu mai era pustiu. Se simțeau oamenii. Deasupra capului am auzit deschizându-se un geam, și un rest de țigară a zburat spre noi. Сви́нья!¹⁰, a strigat Tamara Pavlovna în sus, dar nu s-a oprit din mers. Mucul a rămas să ardă în zăpadă, amintindu-mi scurt de țigările lui Rodion Eduardovici. Am grăbit pasul – orice punct roșu mă frigea. Într-o intersecție, o căsuță mică și albă, al cărei rost nu-l cunoșteam, s-a deschis zgomotos în fața noastră, descoperind o jumătate de femeie fără cap. Киоск, газеты¹¹, mi-a lămurit ea, iar eu m-am bucurat foarte tare.

⁸ Întreagă; virgină. (rus.)

⁹ Dacă o să mă ascuți, te voi face om. (rus.)

¹⁰ Porc. (rus.)

¹¹ Chioșc, ziare. (rus.)

Știam ce înseamnă gazete și tocmai aflasem de unde vin. La oraș afli lucruri, m-am gândit. La internat nu ni se spunea nimic sau ni se spunea prea târziu. Ca atunci când Olea a tușit toată iarna, iar în primăvară a fost trimisă cu palton și cizme la tuberculoși. Prea târziu, a spus directoarea, prea târziu. Pe Olea n-am mai văzut-o.

Am vrut să o întreb ce înseamnă свишня, însă am auzit imediat улица¹². *Svinia-ulița*, am repetat ca să nu uit. Să nu uit niciodată. *Sviniaulița*. Lângă un brad și-a scos șalinka și mi-a arătat spre vârful Ёлка¹³, a spus și a început să râdă. *Ioolka*, am râs eu și am simțit cum pe loc gura mi s-a umplut cu clopoței de argint. *Iol-kaa*. Tamara Pavlovna vorbea și vorbea, arătându-mi lucruri și locuri noi, învățându-mă cuvinte, iar mie îmi părea că îmi cântă. Erau frumoase cuvintele ei. Rotunde și aburinde, iar odată rostite, răsunau lung și departe, de parcă cineva spărgea în jurul nostru pahare de cristal. Voiam să vorbesc ca ea, voiam să fac totul ca ea.

7

În altă zi, светофор¹⁴, a spus. *Svefator* am repetat eu grăbită, luată cu totul pe nepregătite, însă vraja s-a destrămat. Clopoțeii au început să muștească, unul după altul, până când s-au prefăcut în ținte. Simțeam cu ceafa, ca atunci când Rodion Eduardovici se auzea noaptea pe coridoare, că va urma ceva rău. Tamara Pavlovna m-a privit cu ciudă, ca un om care aflase prea târziu un lucru care nu-i plăcea. Ochii i s-au subțiat, gura i s-a împuținat, și așa, strânsă toată, părea o cameră în care s-a stins lumina. Greșisem, știam că greșisem. Era însă prea lung acel cuvânt. Frumos, dar lung. Un trădător.

Așteptam să mă lovească, pumnul însă nu venea. Mă ierta sau îmi pregătea o altă pedeapsă? Mi-am îndreptat spatele și am împins

¹² Stradă. (*rus.*)

¹³ Brad. (*rus.*)

¹⁴ Semafor. (*rus.*)

bărbia în față, așa cum ne-a învățat pe toate Olea. Dacă îi arăți că nu te doare, se oprește, ne-a spus ea într-o noapte, când a intrat în dormitor mirosind a carne arsă. *Svefator*, am încercat din nou, și iar aiurea. Sve-fa-tor.

Tamara Pavlovna a scuipat în zăpadă și s-a pornit spre casă. În urma ei, săptămâna a început să se împăturească cu tot ce-mi promisese. Pe lângă mine, ca niște sicrie minuscule, au trecut ultimele cuvinte ale directoarei, pâinea cu unt mâncată dimineață, mantaua desfăcută a lui Serghei. Nu mai aveam ce pierde. Am alergat după ea, am prins-o de o mână și i-am aruncat în față. Svetofor, svetofor, svetofor, svetofor. De patru ori, ca la oraș. Учи русский, без него никуда¹⁵, mi-a spus. Și așa a rămas.

Să te ia cineva acasă, să împartă cu tine tot ce are.

Fără un gând ascuns?

Să primești fără să ceri. Să cheltui ce n-ai cumpărat.

Și dacă este – gândul ascuns – dacă a fost mereu? Cât de ascuns trebuie să fie un gând ca să învingă frumosul din jur?

8

Ar trebui poate să scriu rusește. Rusește, altfel se aranjează cuvintele. În românește îmi amintesc mai clar. Vreau să vă spun totul. Înger sau diavol, pe care să-l alegi când amândoi vânează același lucru? M-aș fi lipit și de-o lamă dacă m-ar fi mângâiat și mi-ar fi aruncat pâine. În dosul acelei uși strâmte și murdare mi s-a deschis o lume întreagă. Am pășit în ea pe negândite, cu frica unui copil care trăise până atunci doar din resturi. De când ajunseseam la Chișinău, îmi însăilasem o viață cu un soare în mijloc – Tamara Pavlovna.

¹⁵ Învață limba rusă, fără ea te vei prăpădi. (rus.)

Strălucea, ardea și prefăcea totul în scrum. Era ca o pasăre măiastră – Tamara mea Pavlovna! Ucigătoare, dar miloasă. Vicleană, dar cu dreptate. De gura și de mintea ei se fereau toți ca de boală, dar tot la ele se întorceau când nu aveau scăpare. Uneori, când ajungeam noaptea, și ea se despletea de culcare, mi se părea că părul i se va preface în pene, iar limba în pară fermecată.

În prima zi, mi-a arătat un colț. „Șezi și învață!”, și așa a rămas. Lucra mereu. Primind sau adunând sticle, amăgind bețivii și lingușind lumea cealaltă. Înmulțind, rotunjind, construind din copeici imperiul care urma să fie, la sfârșit, al meu. Când făcea ceva important, mă întreba scurt dacă am înțeles. Dacă aș putea, la nevoie, să fac la fel ca ea. O singură dată i-am răspuns нет¹⁶, și nu i-a plăcut. Ea m-a învățat alfabetul, republicile și banii. Mai ales banii, pentru că „numerele și rublele nu-s totuna”. Și proștii știu să numere, însă bani nu știu să adune. Banii ușori – icoana ei din piept. Credința ei cea de toate zilele, care, în lipsa alteia, era oare greșită?

Cel mai important totuși era să vorbesc rusește. În fiecare zi, să învăț șapte cuvinte. Nici zece, dar nici cinci, și să le învăț bine. Când greșeam, și greșeam mereu, își făcea arătătorul triumghi și mă lovea drept în frunte. Ochii ei fără gene se dădeau peste cap a ciudă, iar mie îmi venea să mă bat singură.

9

Poate vă interesează că aveți o nepoată. Schiloadă și cam urâtă. De la boală, cred toți, urâtă. Eu însă știu: nu de la boală. El e urât. În schimb, deștept, lasă, mi-au spus toți, și asta m-a convins. Oricum, frumusețe nu am avut niciodată. De ce să-i ceri frumusețe unui om, când este restul? Cum poate un om, chiar și frumos, întrece soarele? N-a ajutat însă. Și deșteptii înjunghie, doar că își cer scuze mai frumos. Partea asta însă nu v-o mai povestesc, voi știți cel mai bine.

¹⁶ Nu. (rus.)

„Mintea și inima nu-s totuna, Lastocika”, a spus Tamara Pavlovna până aproape de sfârșit. Ziceam că e nebună. Că mintea e mai sus, mai largă. Nu un boț de carne sub o coastă – un cer!

Am numit-o Tamara și sunt zile în care e soare. Când rămâne întreagă, parcă v-aș fi iertat. O privesc în ochi, ea simte și îmi zâmbește. Sunt însă și altfel de zile, când parcă v-aș fi înțeles. Să nu mai fie, vreau atunci. Să dispară, să nu se mai chinuie. Să nu o mai văd făcându-se cioburi în brațele mele.

Lobstein, a spus doctorul, și am știut dintr-odată. Românește e mai frumos, m-am gândit. „Între lobster și Einstein”, l-am auzit vorbind aiurea, speriat, crezând că va trece. Sperând că va trece. Fiind învățat de părinți că totul în viață trece. Iar mai apoi, când a fost clar că nu va trece, nu l-am mai văzut. Mintea și inima nu-s totuna.

10

Curtea era plină și toată lumea aceea se adunase pentru mine. Идут, идут!¹⁷, a strigat Pavlik cel care nu se juca, ci doar sta, din capătul străzii. Avea *ușankă*¹⁸ și doar ochiul stâng, Pavlikul nostru, iar când alerga prin zăpadă, semăna cu un cățel-pirat. Ochiul drept i-l scosese rădăcina cu o țevă. Straniu lucru – s-au mirat atunci toți – cum ochiul a ieșit din orbită, dar nu căzut. Și nu era vorba de bani. Însă, până a venit salvarea, până maică-sa a strigat la băieți – Кто?¹⁹, Уроды!²⁰ –, rădăcina ochiului s-a uscat. Așa au spus doctorii: rădăcina s-a uscat, și au tăcut trist. Și așa era jale mare, ce să mai spună?

Iată și Polcovnicul. Polcovnicul era înalt și bun, cu gâtul gol pe frig, și mi-a întins pe loc o mandarină. Mi-a strâns-o în pumn cu mâna lui și mi-a șoptit la ureche: „tu știi ce avem noi aici, nuuu știi, așteaptă să vină primăvara!”. Mirosea a trandafiri, Polcovnicul, și

¹⁷ Vin, vin! (*rus.*)

¹⁸ Căciulă cu clape. (*rus.*)

¹⁹ Cine? (*rus.*)

²⁰ Monștrilor! (*rus.*)

m-am mirat. Trandafiri, iarna? De unde era să știu cât îi plăcea lui dulceața de trandafiri și cum o mânca el ziua întregă, cu lingura direct din borcan?

Iată și Ekaterina Andreevna. O poveste în haină de blană, un măr de aur! Am știut pe loc că niciodată, dar niciodată, nu voi întâlni o făptură mai frumoasă în întreg Universul. „Nu se poartă asta așa”, a râs Katiușa de căciula mea și m-a atins pe obraz. Mi-am lipit fața de pieptul ei, iar dintre al doilea și al treilea nasture, unde haina i se desfăcuse ușor, a țâșnit un miros alb, tânăr, ca un norișor de zahăr. Așa miros sărbătorile, m-am gândit.

Iată și Zahar Antonovici. Mereu cu medaliile, mereu cu medaliile, Zahar Antonovici! De parcă un război abia se sfârșise, iar altul tocmai începuse. Dragul de el, bătrânul nostru scump. Cu buzunarul plin de bomboane, cu gura plină de povești. Să mori în casă de frig – nu asta era ultima luptă pe care o așteptase, dar cea de care a avut parte.

Iată și Șuuurocika. Toți o iubeau pe Șurocika, iar Șurocika îi iubea, la rândul ei, pe toți. Fiecare curte avea nevoie de un om pe care să-l iubească cu turma. Nouă ni s-a dat Șurocika.

E frumușică, spunea lumea.

Говорит по-русски?²¹, întreba.

Parcă nici nu-i de la internat, se mira.

Începuse să ningă, mandarina Polcovnicului îmi încălzea mâna ca o flacăra. Dacă aș fi avut doar ziua aceea, mi-ar fi fost de ajuns.

Într-o lună trec: foamea, arsurile, frica de întuneric.

dorul de Olea.

*Într-o lună, mirosul de orfan iese din piele și poți deveni
ce vrei tu.*

²¹ Vorbește rusește? (rus.)

Există în Chișinău o stradă – cea mai lungă și mai anevoioasă stradă din lume. Pe strada aceea, clădirile, copacii, semafoarele, chiar și lăzile de gunoi, chiar și gropile, știu cuvinte în limba rusă. O singură dată mi-a spus: decât să vorbesc ca o proastă rusește, mai bine să vorbesc moldovenește. Русский язык не вто-ро-го сорта²². Și-a făcut arătătorul triumphi și m-a lovit în frunte de șapte ori. De ce de șapte, de unde de șapte? Câte o dată pentru fiecare cuvânt și de trei ori pentru второро, pe silabe. Dacă mi le-ar fi scris pe frunte cu o țintă înroșită, m-ar fi durut mai puțin.

De cele mai multe ori, strada se termina cu o palmă peste gură. Erau însă și zile în care nu făceam nicio greșală, și atunci ne opream la cofetăria de pe colț. Începea de departe. Lăsa jos plasele cu sticle, își îndrepta părul, dacă era iarnă, se deschidea la palton, vara își ștergea cu batista gâtul și subsuorile. Что хочешь?²³, auzeam la sfârșit și în inimă mi se pornea o furtună. Ce voiam? Ce mai puteam să vreau? De fiecare dată ceream suc de mesteacăn. Atunci îmi puneam în palmă douăzeci de copeici și mă împingea din spate ca să cer singură. „Adin sok biruzovii”, am spus prima dată, și vânzătoarea a început să râdă. A râs și Tamara Pavlovna. Am zâmbit și eu, dar de aflat am aflat abia peste mulți ani că, în ziua aceea, când totul mi se părea greu și departe, cerusem „un suc turcoaz”. O singură literă a transformat un mesteacăn într-o culoare. Nu cred că am făcut vreodată o greșală mai frumoasă.

Tamara Pavlovna nu-și cumpăra niciodată nimic, deși o vedeam cum îi licăresc ochii la bucățile de tort, la prăjiturile în trei straturi cu nucă pisată, la coșulețele cu ciupercuțe roșii din unt. Mai ales îi plăceau – s-a văzut mai târziu – acei biscuiți nisipoși în formă de nufăr cu mijloc de ciocolată. Cei mai ieftini dintre lucrurile bune, însă nici măcar din aceia nu-și lua. Odată, când făcusem o avere pe

²² Limba rusă nu e limbă de categoria a doua. (rus.)

²³ Ce vrei? (rus.)

o amăgeală, am îndrăznit să o întreb de ce nu-și cumpăra măcar un colțișor de bunătate. „Bunul meu s-a mâncat, Lastocika. De ce să strici dulcele cu o gură zbârcită?” Și parcă mi-a răspuns nu ea singură, ci o casă de oameni adunați în același trup: și zgârcitul, și milostivul, și hapsânul, și omul care nu mai trăiește doar pentru sine.

12

Nu că ar fi fost o profesie – primitul sticlelor –, dar nici nimic nu era. În capul Tamarei Pavlovna creștea o scară pe care oamenii urcau după merit. Pe scara aceea, noi ne aflam sub poștași, însă deasupra vânzătorilor de cvas. Scrisorile puteau fi și documente, pe când cvasul, odată băut, nu-ți mai aducea bani în vecie. Iată, să zicem, o sticlă. O sticlă, chiar și goală, chiar și pișată, chiar și străină, te putea îmbogăți. Asta dacă nu erai putoare sau bețiv, iar noi nu eram. Noi știam să adunăm și adunam. Cu mâinile înțepenite de frig, cu stomacurile întoarse de greață, noi adunam. Bani câștigați pe loc gol. Avera din nimic. Pentru ei și-a transformat ea viața într-o umbătură continuă. Pentru bani m-a crescut și pe mine. Nu din inimă albastră, cum am crezut în primele luni: pentru și mai mulți bani.

Îmbătrânea și îi trebuia un ajutor, mi-a spus. Cred însă că voia, așa cum vor la un moment dat toți părinții și stăpânii de animale, recunoștință. Și i-am dat-o, i-o dau. Recunoștință din partea mea are din plin. Oricare i-a fost interesul din mintea ei hapsână, anume ea mi-a fost mamă. Dar cu ce preț? La ce bun să ridici un orb pe un vârf de munte? De ce să acoperi cu trandafiri proaspeți un hoit? Cu cât îmi cumpăra mai multe, cu atât voiam mai puține. Inimă avea, nu zic nu, doar că din altfel de carne ca a mea. Inima ei voia aur, a mea, stele.

Ar plânge, mă întreb, dacă ar auzi ce spun acum? Ar plânge, știi. Nerecunoștința taie adânc. Nemernica asta mică, bastarda asta urâtă, doare cel mai tare. Nici să o ierți, nici să o pedepsești – o proastă.

„Lastocika, zici?”, s-a luminat la față, văzându-mă cu halvaua în prag. Atunci am început să îl ascult. Avea mereu bomboane, Zahar Antonovici, însă ni le luam singuri. Lui îi venea greu cu o mână, dar mai ales îi plăcea să ne simtă căldura în jurul trupului. Гнѣздышко для конфет²⁴ își numea buzunarul, și noi tot așa după el. Era ca un trunchi: fără stânga, fără dreptul, însă mai întreg ca mulți întregi. Copiii îl cuprindeau ca pe urs, iar el îi iubea ca pe miere. Pentru bomboane, trecea o dată pe săptămână pe la magazinul din spatele blocului și îi cerea Varei să-i aleagă din cele mai ieftine. „Pentru draci”, spunea bucuros, sprijinindu-se în cârjă cu singura mână și lăsându-se din greu pe singurul picior. Ea aproba din cap și i le turna direct în buzunar, mai punând vreo două și de pomană. Varea îl numea *Antonâci* și cred că a fost singurul om pe care ea nu l-a ras la cântar. Din respect sau poate din milă. Sau poate nici una, nici alta. Pe atunci, oamenii își iertau păcatele singuri, cum îi ducea mintea.

În celălalt buzunar, Zahar Antonovici își cerea o bere. Mai întâi Varea i-o deschidea de marginea tarabei, i-o apropia de gură și-l lăsa să soarbă un gât, apoi i-o îndesa bine-bine, ca să n-o piardă pe drum. Niciodată nu a traversat moșneagul strada pe unde se cuvenea. Mereu pe roșu, mereu cântând cântece ostășești, ca un soldat beat spre o mitralieră. „Ia nebun, ia nebun!”, strigau la el șoferii prin geamurile coborâte ale mașinilor, iar lui îi sclipeau medaliile și dinții. Berea o termina pe banca din curte, sub castan, vorbind despre război singur sau cui se nimerea. Cel mai des, mie sau lui Pavlik, uneori copiilor mici sau chiar Morkovkăi. Mai mult de două lucruri – bere și bomboane – Zahar Antonovici nu putea duce. Mai multe însă nici nu-i trebuiau. Lapte și pâine îi cumpăra бедная²⁵ Tonea, brânză îi aducea Galea, iar restul – un borș, un cartof copt, un deget de salam – îi trimiteau femeile pe rând. „Du-i

²⁴ Cuibușor pentru bomboane. (*rus.*)

²⁵ Sărmana. (*rus.*)